

Een feestmaal te Maastricht in november 1660, ter gelegenheid van het doctoraat van Hilarius van Werm

<https://hdl.handle.net/1874/236376>

mm 133 g2

Flu 129-90 D

EEN FEESTMAAL TE MAASTRICHT

in November 1660,

ter gelegenheid van het doctoraat

VAN

Hilarius VAN WERM,

MEDEGEDEELD DOOR

A. J. FLAMENT.

MAASTRICHT,

Staamdrukkerij van "LE COURRIER DE LA MEUSE".

1891.

Div 435

Vak 129

90D

EEN FEESTMAAL TE MAASTRICHT

in November 1860,

ter gelegenheid van het doctoraat

VAN

Uilarius VAN WERM,

MEDEGEDEELD DOOR —

August
A. J. FLAMENT.

MAASTRICHT,
Stoomdrukkerij van „LE COURRIER DE LA MEUSE

—
1891.

GASTRONOMIA TRAIECTENSIS

of een feestmaal te Maastricht
in November 1660.

Onze voorvaders in de 16^e en 17^e eeuw hadden, wat betreft hun krachtigen lichaamsbouw en sterkte, veel op ons voor. Ziet maar eens die gespierde forsche gestalten op onze regentenstukken en afbeeldingen van maaltijden, optochten en vergaderingen onder welken vorm ook.

Gaat maar naar onze oudheidkundige museums en licht eens zulk een oud zwaard op, als daar uit de 16^e en 17^e eeuw worden bewaard, en probeert het eens een van die zware harnessen *op te beuren*, waar zij zich in *bewogen*, ja in *streden*. Wij zijn pygmeën ten opzichte van hen en zij giganten en Herculeessen.

Maar het dient gezegd dat zij zich ook degelijk voedden en bijv. hun maaltijden in grootsche afmetingen ook aan het heldentijdvak herinnerden. Zij konden inderdaad op zijn oud-Germaansch eten en drinken.

Tal van *menu's*, om dit nieuwerwetsche woord eens te gebruiken, in de archieven bewaard en nu en dan uitgegeven, bewijzen dit overvloedig.

In de *Maasgouw* verscheen onder andere eene bijdrage over het getal schotels op een gastmaal te Roermond door de St. Jacobsbroederschap gehouden den 12 Maart 1754 (1).

Wij deelen hier de lijst van een reuzenmaaltijd van dertienhonderd vijf en zeventig schotelen mede, die in November 1660 te Maastricht werd gehouden ter gelegenheid dat Hilarius van Werm zijn doctor-schap in de rechten te Leuven behaald had. Eenige bijzonderheden

over den feestvierende zelf mogen hier niet misplaatst zijn. Zij zijn ontleend aan een Ms. met Maastrichtsche genealogiën te Maastricht in het Rijksarchief (een copie naar een Ms. der familie Kerens).

Hilarius van Werm (1) was de oudste zoon uit het 2^e huwelijk, gesloten 17 Nov. 1629 door een afstammeling uit een deftig Maastrichtsch geslacht, Hilarius van Werm — benoemd tot schepen van Luiksche zijde te Maastricht in 1654, 1656 en 1660, na in 1651 tot gezworen te zijn benoemd, en overleden te Maastricht 14 Februari 1663 in den ouderdom van 71 jaren en begraven in de St. Nicolaaskerk — met Anna van Hees, hoogstwaarschijnlijk uit de bekende schepenfamilie van dien naam te Maastricht (overleden 17 Aug. 1676 in den ouderdom van 84 jaren en bij haar echtgenoot begraven). Hilarius Junior bracht het verder dan zijn vader en werd ridder, meester der rekwesten ordinarius van het huis des Konings van Spanje en raadsheer van den Grooten Raad te Mechelen bij open brieven van 17 Nov. 1678. Hij huwde met Antoinette van Espen (wellicht verwant aan den bekenden jurist Zegerus Bernardus van Espen) die hem zeven kinderen schonk, vier dochters en drie zoons. Gerard. Hil., de oudste zoon en oudste der kinderen, werd kanonik van Sint Servaas te Maastricht 14 Juni 1709 en overleed te Leuven 31 Maart 1723; het vierde kind was Hilarius Willem en het vijfde Hilarius Mathias, van wie niets naders mij bekend is, dan dat zij den titel van „écuyer” voerden.

Hilarius Junior overleed 14 Juni 1688. Hij was een volle neef van Gerardus van Werm, primus te Leuven, zoon van Gerard, den oudsten broeder van Hilarius, des raadsheers vader, en van Elisabeth van Itteren. De primus werd 13 April 1604 in de Sint Nikolaaskerk te Maastricht gedoopt, priester, doctor der theologie, kanonik van St. Pieter te Leuven, president van het collegie van Atrecht en overleed na drie studie-beurzen te hebben gesticht 13 Januari 1681 (2).

(1) Hij was den 13 Aug. 1619 in 1^e huwelijk verbonden met Odilia van den Driesch, dochter van Willem en Catharina Fabers, overleden 22 April 1629.

(2) Over Ger. van Werm zie JOS. HABETS, *De Studiebeurzen in Nederlandsch Limburg. Een historisch overzicht der privaatschiktingen voor onderwijs*. Venloo, Wed. H. H. Uijttendbroeck. 1881. 8° bladz 127 en *De Limburger, Dagblad van Maastricht en van het hertogdom, voor Staatkunde, Wetenschap, Handel en Nijverheid*. Maastricht, ter drukkerij van A. H. Roberts. fol. N° 186, 11 Aug. 1852, bladz. 1. In het artikel „Eenige beroemde Maastrichtenaren”.

Het wapen der familie van Werm was: „de *sable à la fasce ondée d'argent, accompagnée de trois flammes de gueules posées 2—1* avec la devise: 't Is Werm". Ik geloof zeker dat Hilarius, de aanstaande raadsheer, op dien Novemberdag 1660, en vele zijner gasten met hem, ondanks het gure seizoen, op het eind van den maaltijd zijn wapenkreet „'t is werm" heeft geuit! De lezer oordeele zelf:

Wij zullen zooveel mogelijk de keuken-terminologie verklaren, voor zoover wij namelijk in die zaken te huis zijn. Melinders, verdijnbollen, mostascholen en grafloelen schenk ik den liefhebbers ter verklaring.

De maeltijt dewelcke gehouden is op de doctoraet van den Heer Hilarius van Werm, soone van den out-schepen Hilarius van Werm van Maestricht ende Anna van Hees, den 9bris 1660.

Voor het eerste gericht

- 18 hamele boutten gelardeert.
- 18 braetverkens gebraden.
- 18 stucken gesouten vlees.
- 18 stucken kallfsvlees gebraden.
- 22 schotelen duyven gestoofd.
- 22 capuynen gepoudreert (1).
- 22 schotelen gephisanteerde (2) kieckens.
- 22 schotelen sulte (3).
- 22 kiecke pasteyen.
- 22 ganse gebraden.
- 22 warme fenesoen (4) pasteyen.
- 18 haese gebraden.

- 22 schotelen grafloelen (5).
- 22 schotelen bloemkolen.

288

Voor het tweede gericht

- 22 schotelen patrijzen gebraden.
- 22 schotelen snappen gebraden.
- 22 schotelen lijsters gebraden.
- 22 schotelen capuynen gebraden.
- 22 schotelen kieckens gebraden.
- 22 schotelen konijnen.
- 22 entvoegels.
- 22 schotelen blanmange (*blanc manger*).

(1) Met kruiden gebraden, (oud Fransch poudrer), thans zou men zeggen geassaisoneerd.

(2) Toebereid als een *faisant* nl. een weinig „adellijk" of „gemortificeerd".

(3) Hoofdkaas.

(4) Wildpastey.

(5) Misschien champignons.

- 22 amandel tourten.
- 22 schotelen sprietssen (1).
- 22 kaelkoenen gebræden.
- 22 fisanten gebræden.
- 22 schotelen cytroenen.
- 22 schotelen cappers (2).
- 18 stucken lams vlees.
- 18 stucken van herten gebræden.
- 18 stucken van ree gebræden.
- 18 stucken van wilde verkens
gebræden.

380

Voor het derde gericht

- 18 Westphaelsche hespen (3).
- 18 schotelen geley.
- 22 schotelen orange appelen.
- 22 geroockde tongen.
- 22 schotelen sellery.
- 22 schotelen olijven.
- 22 schotelen sausise de boulogne.
- 18 pasteijen van phesanten.
- 18 pasteijen van patrijssen.
- 18 pasteijen van kalkoenen.
- 18 pasteijen van haesen.
- 18 pasteijen van wilde verkens.

- 18 pasteijen van ree.
- 6 pasteijen van swaenen.
- 6 pasteijen van pauwen.
- 4 wilde verkens-hoofden.
- 18 pasteijen van herten.

288

Voor het eerste banquet :

- 21 schotelen paste genua (4).
- 21 id. cytroen bisquyt.
- 21 id. drooge succaden.
- 21 id. peeren geconfijt.
- 21 id. vinckel trossen (5).
- 21 id. suyckerhoytgens (6).
- 21 id. verdijn bollen.
- 21 id. capittel stocken.
- 21 id. perssen (7) geconfijt.
- 21 id. gentelessen (8).
- 21 id. caneel romeyn.
- 21 id. pistessen (9).
- 21 id. orange geconfijt.
- 18 id. marsepeynen.
- 21 id. melinders.
- 21 id. parmesaen (10).
- 21 id. apreken geconfijt.
- 21 id. latauw (11).

375

- (1) Spritsen, een soort gebak.
- (2) Capper seen soort kool.
- (3) Hespen = hammen.
- (4) Soort van pastij.
- (5) Venkeltrossen.
- (6) Snikerhoutjes of stokjes.
- (7) Perssen = perziken.
- (8) Gentelessen zijn een soort van suikerpoppetjes nymfen, goden, godinnen, allegorische wezens enz. voorstellende.
- (9) Pistaches.
- (10) Kaas die in het hertogdom Parma, in de omstreken van Lodi gemaakt wordt.
- (11) Een soort veldsla, latuw.

Voor het tweede banquet komt voor de doctours.

4	schotelen	pijpkens (1).	288
4	id.	orange schellen.	380
4	id.	mostascholen.	288
4	id.	marmoladen.	375
4	id.	annijs suycker.	44
4	id.	groen amandelen.	
4	id.	perssen geconfijt.	1375 schotelen.
4	id.	suycker amandelen.	Item aen 287 vaentiens (3).
4	id.	pasteijen van kryc-	Noch " 35 aen den suycker-
		ken (2).	backer.
4	id.	ansiovis.	Noch " 44 ieder ad 6 oort
4	id.	Spaense bisquyten.	brabants gelt.
—			366 vaentgens.
44			

Tot zoover de lijst. Vermelden wij ten slotte, om de geloofwaardigheid van het document buiten allen twijfel te stellen dat het ontleend is aan een Ms. berustend op het Rijksarchief te Maastricht, getiteld: „Decem volumina Variorum" (4), samengesteld door een eerbiedwaardig man en een achterneef van den held van den maaltijd namelijk door den kanonik van Sint Servaas, Andreas Leonard Jozef Brandts, Juris utriusque licentiatuſ, geboren te Maastricht den 10 April 1693, zoon van Jan en van Maria Cornelia Thelen, welke Maria Cornelia Thelen dochter was van Nicolaas en Joanna van Werm, eene dochter uit het 1^e huwelijk van des feestelings vader, mede Hilarius genoemd, met Odilia van den Driesch, gelijk wij reeds vermeld hebben.

Des kanoniks moeder en Hilarius, wiens doctoraat zoo grootsch werd gevierd, waren dus nicht en neef. De kanonik studeerde te Leuven, werd 27 April 1712 door verwisseling met zijn oom Gerard Thelen, kanonik van Sint Servaas, promoveerde te Leuven tot licentiaat in de beide rechten 24 April 1713, ontving de Kleine Orden in

(1) Rookpijpjes of gebak?

(2) Krycken = kriecken, kleine zoete zwarte kerſsen.

(3) Vaentjens = vaatjes, waarschijnlijk waren zij gevuld met oud Maastrichtsche bier ad hoc gebrouwen. Een vaen was 4 kan of 6 liters.

(4) Dl. II bladz. 202—203. Jammer dat dl. 1 en 4 der collectie ontbreken.

Maart 1715, het Subdiakonaat in April daarop, het Diakonaat 11 April 1716, de H. Priesterwijding 16 Maart 1720. Hij werd in 1738 camerarius en stierf 20 Juni 1752.

De gasten van dit grootsch maal zijn niet bekend. Maar wij kunnen veronderstellen dat de familie tot de genoodigden behoorde, daarom geven wij hier de genealogie van van Werm, waarvan reeds gesproken is. Een ieder kan nu naar eigen fantaisie, de leden der familie, die toen in leven waren, aan den disch doen plaats nemen. Men geve den oud-primus Gerardus van Werm, neef van den nieuwen doctor, echter eene eereplaats.

GENEALOGIE
der familie VAN WERM
TE MAASTRICHT.

I. van Werm, ép. dont:

1° Gérard van Werm qui suit; 2° van Werm, docteur en théologie à Louvain.

II. Gérard van Werm, mort en 1634, âgé de 93 ans, ép. Jeanne de Courtois, morte 6 avril 1627 dont:

1° Gérard van Werm qui suit A.

2° Cathérine van Werm, morte sans alliance, âgée de 57 ans.

3° Jeanne van Werm ép. Jean Librichts, veuf d'Anne Emelins, déjà mort en 1637, tous deux enterrés aux Dominicains à Maestricht avec anniversaire; acte de partage entre leurs enfants du 17 avril 1659 par devant le Not^{re} Lavaulx de Maestricht, voir la généal. de Librichts.

4° Anne van Werm, religieuse et supérieure au couvent de Ste Gertrude dit le Nieuwenhof à Maestricht, morte 27 août 1654, âgée de 66 ans.

5° Hilaire van Werm, qui suit B.

6° Marie van Werm ép. Guillaume Clercx dont: Jeanne Clercx, morte célibataire.

7° Mathias van Werm ép. Anne, native de Vienne en Autriche dont:

Jean van Werm.

Anne Marie van Werm ép. le 11 Nov. 1655 Chrétien Gijsens,
dont :

- 1° Anne Gijsens ép. Nicolas Bisschops.
- 2° Jeanne Gijsens.
- 3° Cathérine Gijsens.
- 4° Guillaume Gijsens.
- 5° Mathias Gijsens, curé à Achelen.
- 6° Elisabeth Gijsens.
- 7° Jacques Gijsens.

A. Gérard van Werm, mort 20 avril 1656, âgé de 74 ans, ép.
1° Elisabeth van Itteren, veuve de Tilman van Heer alias Thelen,
avec lequel elle avait procréé Cathérine Thelen et Ide Thelen, morte
célibataire en 1633. — Cathérine épousa Mathieu Straels et procréa
Othon, Marie, Elisabeth et Cathérine Straels. — Il ép. 2° Cathérine
van Strucht et 3° Anne Stas, voir cette généal.

dont, du 1er lit :

1° Gérard van Werm, né à Maestricht, baptisé à St. Nicolas le
13 avril 1604, prêtre, docteur en théologie, chanoine de St. Pierre
et président du Collège d'Arras à Louvain, collateur de trois bourses
au même collège, mort 13 janvier 1681.

2° Elisabeth van Werm, morte sans alliance.

Du 2e lit :

Ide van Werm, morte 13 avril 1662 ép. Guillaume Cappouns,
échevin de Maestricht, dont :

Marie Cappouns;

Gérard Cappouns, chanoine de N.-D. à Maestricht;

Lambert Cappouns, religieux Dominicain réformé ou de stricte
observance (à Rome).

Du 3e lit :

Un enfant mort jeune avant sa mère.

B. Hilaire van Werm, échevin de Maestricht, mort 14 février 1663,
âgé de 71 ans, enterré à St. Nicolas ép. 1° à Maestricht dans l'église
de St. Nicolas le 13 août 1619 Odilie van den Driesch, morte 22 avril
1629, fille de Guillaume et de Cathérine Fabers. Il ép. 2° le 17 Nov.

1629 Anne van Hees, morte 17 août 1676, âgée de 84 ans, enterrée auprès de son époux; dont, 1er lit:

Jeanne van Werm, qui suit 44.

2e Cathérine van Werm, religieuse et supérieure au couvent de Ste Gertrude dit le Nieuwenhof à Maestricht, morte 1672.

3e Odilie van Werm, religieuse au même couvent, née 28 juin 1628, morte 5 mars 1669.

4e Guillaume van Werm, né 1627, prêtre, chanoine de St. Gangulphe à Heinsberg.

Du 2e lit :

1° Cornélie van Werm, née 21 oct. 1630, morte en 1690, ép. le 20 juillet 1662 Jacques de Grati, échevin et trésorier de la ville de Maestricht, qui s'est remarié à Odilie Thelen. Voir cette généalogie.

2° Hilaire van Werm, chevalier, maître aux requêtes ordinaire de l'hôtel de S. M. et conseiller en son grand conseil de Malines par lettres patentes du 17 nov. 1678, mort 14 juin 1688, ép. Antoinette van Espen, morte à Louvain, dont:

1° Gérard Hilaire van Werm, écuyer, chanoine de St. Servais à Maestricht en 1709, mort à Louvain 31 mars 1723.

2° Anne Marie van Werm.

3° Isabelle Jacobine van Werm.

4° Hilaire Guillaume van Werm, écuyer.

5° Hilaire Mathias van Werm, écuyer.

6° Jeanne van Werm.

7° Isabelle Caroline van Werm.

44. Jeanne van Werm, morte 28 avril 1695, ép. le 24 janv. 1638 Nicolas Thelen, mort 18 juin 1664, enterré aux Augustins, fils de Laurent et de Mechtilde van Stockhem, dont:

1° Laurent Thelen, religieux Augustin et supérieur.

2° Hilaire Thelen, chanoine de St. Servais et curé de St. Jean à Maestricht, mort 10 févr. 1711.

3° Nicolas Thelen, docteur en médecine, ép. le 4 janv. 1668 Anne Beltjens, morte 6 déc. 1703 dont:

a) Jeanne Marie Thelen;

b) Nicolas Lambert Thelen, lic. en méd.;

c) Marie Thelen ;

d) Hilaire Thelen ;

e) Anne Hélène Thelen, morte en août 1728, enterrée dans l'église de St. Jacques, ép. le 13 déc. 1699 Jean Conrard Graven, né 5 oct. 1672, lic. en droits, mort 6 nov. 1711 enterré à N.-D. à Maestricht, Drossard de Vlytingen. Voir la généal. de Graven (1).

4° Odilie Thelen ép. 1° Antoine Jonckhans, ép. 2° le 31 mars 1694 Jacques de Grati veuf de C. van ?

5° Mechtilde Thelen, religieuse au couvent de Ste Gertrude, dit le „Nieuwenhof” à Maestricht.

6° Gérard Thelen, prêtre, chanoine de S. Servais.

7° Pierre Antoine Thelen, mort jeune.

8° Ide Thelen, morte célibat.

9° Jeanne Thelen, béguine à Tongres.

10° Anne Cathérine Thelen, née 30 janv. 1655.

11° Marie Cornélie Thelen, née 18 nov. 1657, ép. le 23 sept. 1683 Jean Brandts qui suit BB.

12° Guillaume Thelen, mort jeune.

13° Elisabeth Thelen, religieuse au couvent de Ste Gertrude etc. à Maestricht.

14° Pierre Jacques Thelen, mort jeune.

BB. Marie Cornélie Thelen, née 18 nov. 1657, ép. 23 sept. 1683 Jean Brandts, dont :

1° Jeanne Cécile Brandts, née le 23 déc. 1684, ép. le 14 juillet 1710 Jean Bernard, dont : (2)

(1) De kinderen uit dit huwelijk waren volgens eene genealogie der fam. van Werm uit de 18e eeuw berustend op het Rijksarchief.

Kinderen van Anna Thelen en Joannes Graven :

1° Joannes Franciscus (*gehuwd*) met Elisabeth Joppen.

2° Anna Maria, jonge dochter, overleden.

(2) De kinderen uit dit huwelijk worden vollediger opgegeven in de genealogie in Noot 1 vermeld, aldus :

Kinderen van Joanna Cecilia Brandts met Joës Bernard 1710 :

1° Maria Joanna geb. 30 May 1711.

2° Joannes Nicolaus, priester, geb. 8 Septembris 1712.

3° Joanna Catharina, 9 May 1714.

4° Andreas Gerardus, 7 Novembris 1715.

5° Andreas, geb. 23 Nov. 1716, met Maria Susanna de Mée.

6° Anna Maria Joseph, 9 May 1718, geproft in den Beyardt 1736.

Jean Nicolas Joseph Bernard, né 8 sept. 1712 ;

Jeanne Cathérine Bernard ;

André Bernard, né 23 nov. 1716, échevin de Maestricht en 1770, 1778, 1792 ; conseiller juré en 1768, 1780, 1790, puis juge de paix de la même ville, ép. le 17 juin 1743 Marie Susanne de Mée, dont enfants, fille de Guillaume et de Marie Cécile de St. Martin, celle-ci morte en 1750.

2° Odilie Gertrude Brandts, née à Sittard le 15 fév. 1687.

3° Anne Elisabeth Brandts, née 30 avril 1689, béguine à Tongres.

4° Anne Mechtilde Brandts, née 15 janvier 1691, religieuse à Tongres.

5° André Léonard Joseph Brandts, né 10 avril 1693, chanoine de St. Servais à Maestricht, lic. en droits.

6° Nicolas Gérard Brandts, lic. en droits, né 8 janv. 1696, ép. le 6 févr. 1725 Aldegonde Mechtilde Rhamen, fille du secrétaire de Wassemberg.

7° Marie Cathérine Hilaire Brandts.

7° Bernard, Nov. 1720.

8° Maria Odilia Bernard, 26 Decembris (1723) geprofest in den Beyardt.

9° Leon. Josephus.

10° Marie Cath. 29 Septembris.

11° Theod. Joseph, 8 Nov. 17. . . .

12° Maria Theresia

Toegift.

Van geachte zijde ontvingen wij de opmerking dat men ook in onzen tijd, althans in deze streken, nog de flinke maaltijden der oudheid niet is vergeten; tot bewijs strekke het volgend menu van een *déjeuner*, men lette dit wel, 30 Juli 1861 gehouden, wellicht ter gelegenheid van eene feestelijkheid die plaats had bij het in aanleg zijn der spoorlijn Maastricht—Luik, waarvan de eigenlijke feestelijke opening eerst 10 November 1861 geschiedde.

Déjeuner du 30 Juillet 1861.

Consommé Madère.
Bouchées à la reine.
Filet de bœuf au madère et pommes
de terre Port à Port.
Cotelettes de mouton truffées à la
Soubise. — Choux-fleurs.
Ris de veau aux champignons . . St-Pierre. St-Julien.
Tête de veau en tortue.
Pudding aux fruits.
Selle de Chevreuil à la Condé. . . Pontet Canet.
Dindonneaux truffés.
Perdreaux.
Faisan doré Liebe Fraumilche.
Aspic de saumon. Laitue pommée.
Dinde à la daube.
Pâté froid de gibier Château Léoville.
Aspic de volaille, sauce mayonnaise.
Buisson de homards Rudesheimer.
Terrine de foie gras de Strasbourg.
Compottes diverses.

Crème renversée	Chambertin.
Macédoine de fruits.	
Gelée de fruits au vin de Champagne.	
Gâteau de Savoie	St-George. Lafitte de 1811.
Nougat aux amandes.	Hochheimer.
Glaces panachées	Lacryma Christi.
Fruits divers.	
Ananas et Dessert.	Champagne, Sillery mousseux.
Café et liqueurs.	

Maestricht, VAN OSCH-AMERICA et Cie.

A. J. FLAMENT.

